

МУЗИКА

№1–2
2015

Київські контракти:
зимовий ярмарок

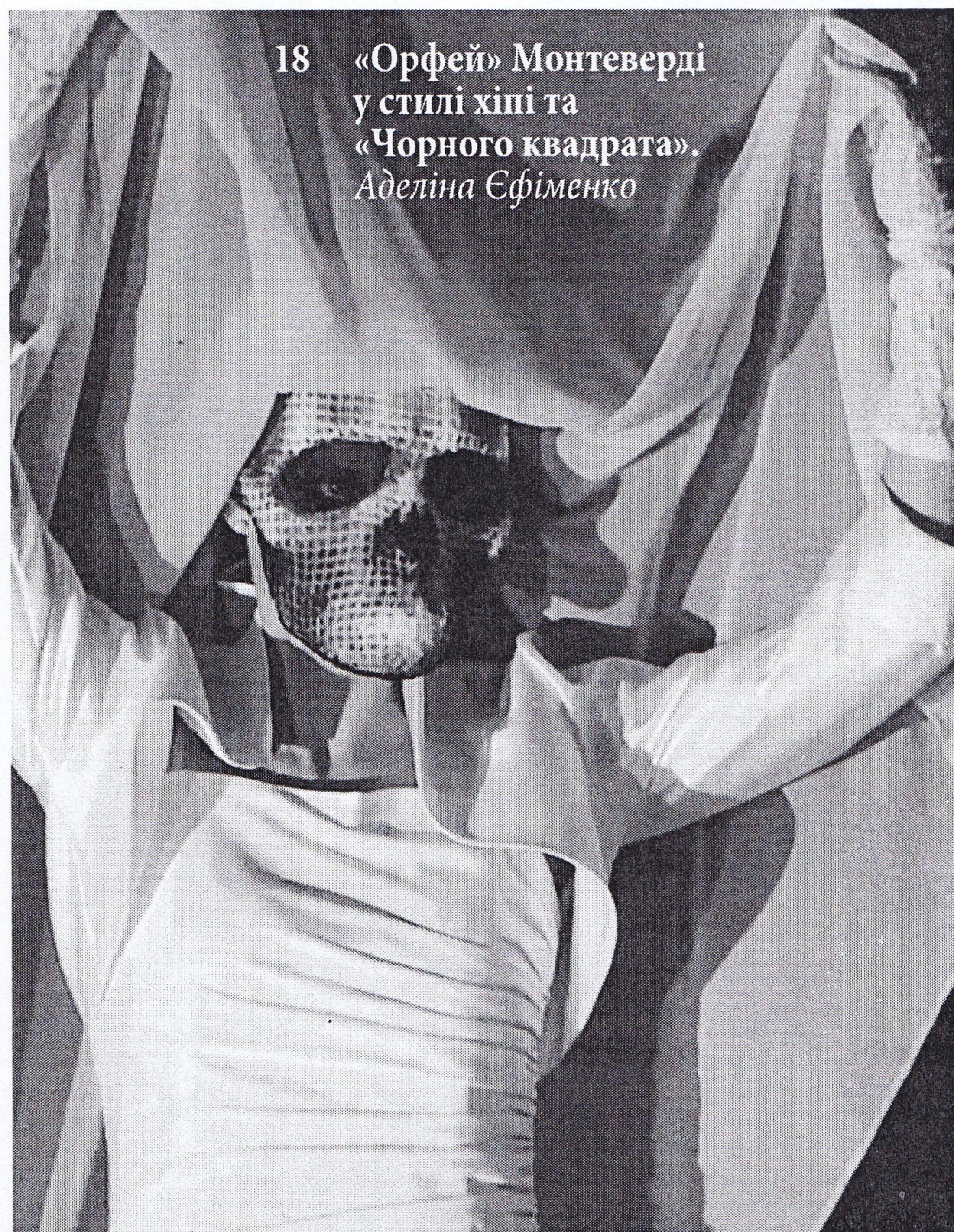
Електронна музика
100 років в Україні

Дюк Еллінгтон –
Герцог джазу

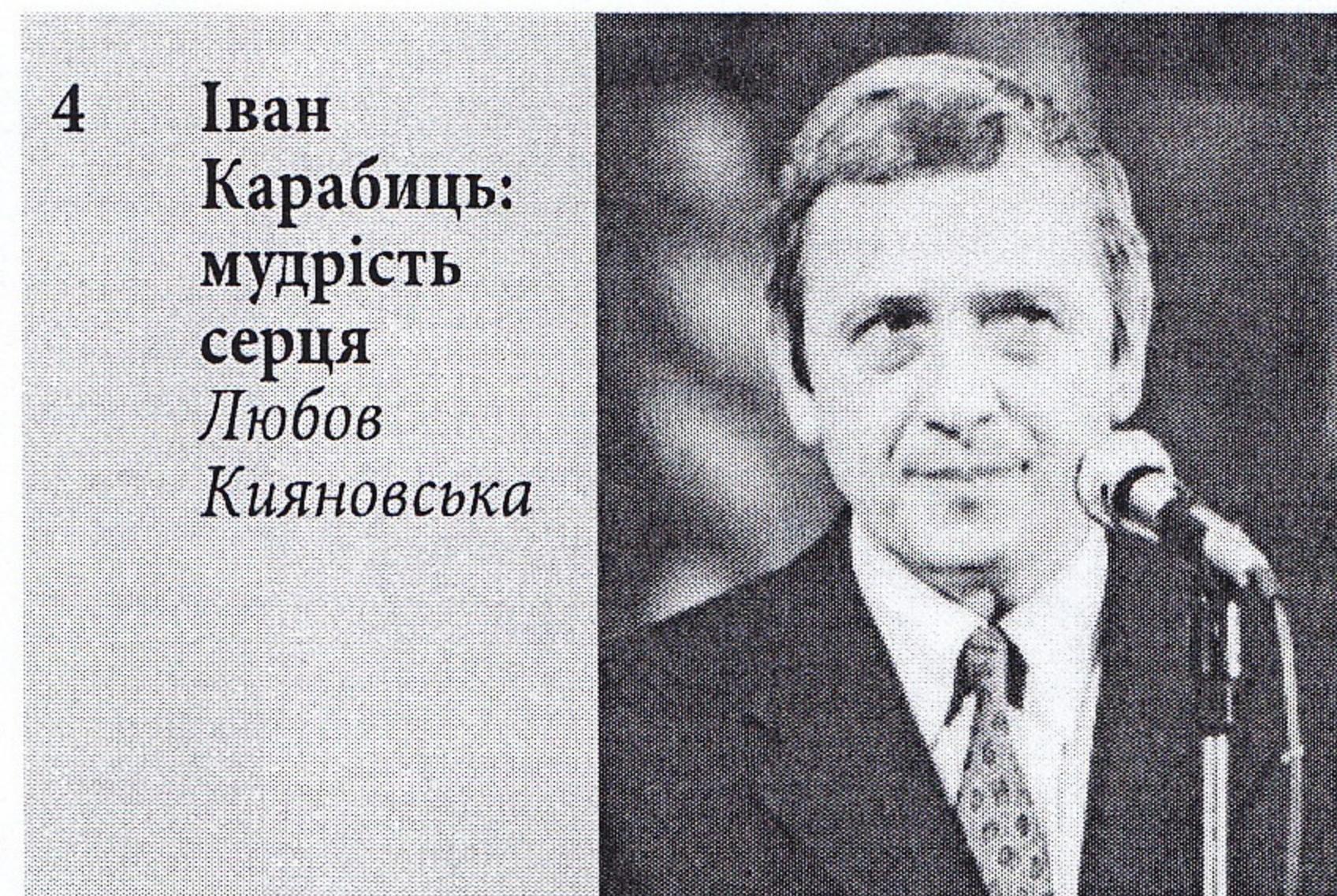
Соломія
Крушельницька
в Аргентині

Леся і Гая
ТЕЛЬНЮК

18 «Орфей» Монтеверді
у стилі хіпі та
«Чорного квадрата».
Аделіна Єфіменко

4 Іван
Карабиць:
мудрість
серця
Любов
Кияновська

8 Герцог джазу
В'ячеслав Полянський

ЗМІСТ

УКРАЇНСЬКИЙ ФОРМАТ

- 4 Іван Карабиць: мудрість серця
Любов Кияновська

МЕТРИ

- 8 Герцог джазу
В'ячеслав Полянський

МОЛОДІЖНИЙ ФОРУМ

- 12 Веди мене, моє бароко!
Катерина Гончарук
- 16 Заплющ очі – і почуєш більше
Галина Дуб

ВОГНІ РАМПИ

- 18 «Орфей» Монтеверді у стилі хіпі
та «Чорного квадрата»
Аделіна Єфіменко

ФЕСТИ

- 22 Фест як перфокарта музичної картини світу
Анна Луніна

- 28 Народження радості. Ірина Драч

МАЙСТЕР-КЛАС

- 34 Знаки долі. Ольга Голинська
- 36 В обіймах музики. Людмила Чечель

МЕТРИ

ГЕРЦОГ ДЖАЗУ

Минулоріч виповнилося 115 літ від дня народження
і 40 – від дня смерті Дюка Еллінгтона

«Історія твориться там, де є неповторність подій, а унікальність подій – це неповторність постатей, які беруть у ній участь»

Володимир Кантор

У світі джазу існує традиція – давати одне одному прізвиська, підкреслюючи у такий спосіб якусь особливі-

ву рису того чи іншого музиканта. Із часом, «вростаючи» у виконавця, прізвисько стає другим, або ж узагалі головним ім'ям артиста, «живе» не лише у побутовому повсякденному спілкуванні, а закріплюється за ним на платівках, у пресі, концертних виступах, іноді навіть фіксується у документах. Трапляється так, що говорячи про когось із джазменів ми найчастіше абсолютно несвідомо вимовляємо саме артистичний псевдонім, а

не справжнє ім'я, що його музикант отримав при народженні. Згадаймо, що Луї Армстронга називали «Сачмо» («Рот, схожий на торбу»), Джона Беркса Гіллеспі – «Діз-зі» («Запаморочливий»), Чарлі Паркера – «Берд» («Птах»), Томаса Воллера – «Фетс» («Товстун»). Цілий сонм джазових і блюзових виконавців «коронували» прізвиськом

«Кінг» – Король: Джо «Кінг» Олівер, Бадді «Кінг» Болден, Нет «Кінг» Коул та інші. Серед них були навіть «Граф» («Каунт») – Вільям Джеймс Бейсі і, нарешті, Едвард Кеннеді Еллінгтон, відомий світові як «Дюк», тобто «Герцог», – легендарний бенд-лідер, композитор, піаніст, чия монументальна постать серед титанів джазу стоїть осібно.

все, поясде перше місце. І не випадково, адже саме його музику найчастіше виконують музиканти усіх стилів і напрямів, національностей і кольору шкіри. Дюк Еллінгтон – один із тих гігантів джазу, імена яких стали синонімом цього мистецтва.

Існує безліч життєписів Еллінгтона, опублікованих як за життя музиканта, так і після його смерті. У Нью-Йорку йому встановили пам'ятник, його профіль, окрім різноманітних знаків і медалей, розмістили навіть на поштових марках США і Африки. Стравінський і Стоковський, Чаплін і Хемінгей, Кокто і Пікассо у різний час та за різних обставин висловлювалися про Еллінгтона як про одного з найвидатніших сучасних композиторів. А Сергій Рахманінов, познайомившись із музикою маestro, сказав фразу, яка згодом облетіла весь світ: «Коли я

чуло ім'я Еллінгтона, то знімаю капелюха».

Цікаво, що сам композитор не обмежував свою музику рамками винятково джазової інтонаційної практики. Автор уважав, що вона вийшла за межі цього напряму і заличував її до афро-американської культурної традиції, рухаючись при цьому в річищі мейнстріму. «Я хочу, щоб у моїх творах зву-

Сьогодні важко знайти музиканта, котрий міг би дорівняти до Еллінгтона за силою і масштабами впливу в джазі, за кількістю послідовників. Якщо спробувати провести всеспланетарне опитування з історії джазу, з'ясується, що більшість людей назве чотири-п'ять знакових виконавців, серед яких ім'я Дюка Еллінгтона, скоріше за

Фото надане автором статті

чав голос моого нескореного народу, і якщо у нетрях негритянського гето хоча б одна людина з чорною шкірою скаже: це наша музика! – я буду щасливим», – казав Дюк.

Народився Еллінгтон 29 квітня 1899 року у Вашингтоні у доволі заможній родині, яка належала до вищих верств чорношкірого суспільства Америки. Він не був дитиною з гето, зростав у зовсім іншій атмосфері, аніж, приміром, Армстронг – талановитий виходець зі зневаженої меншини. Батько й дядько Еллінгтона були успішними службовцями у Білому домі, де, до слова, за іронією долі президент Ніксон влаштує знаменитий прийом на честь 70-річчя Дюка і вручить йому Орден Свободи – найвищу громадянську нагороду США. Варто зазначити, що на той час Еллінгтон уже мав десятки різноманітних нагород, медалей, дипломів і почесних звань.

Батьки Еллінгтона все життя дотримувались вікторіанського ідеалу, дух якого визначав і процес виховання. Мати непогано грала на роялі, батько знав на слух чимало оперної музики, тож нерідко їхній дует ставав окрасою сімейних вечорів. Природно, що дітей навчали музикі: вважалося, що в родині має бути хоча б один піаніст, здатний акомпанувати співу – обов'язковому

Сьогодні важко знайти музиканта, котрий міг би дорівняти до Еллінгтона за силою впливу в джазі

атрибути тодішніх домашніх розваг. Із цією метою до родини запросили таку собі Маріетту Клінкскейт (Еллінгтон завжди згадував її у своїх оповідях). Вона мешкала по сусідству і давала уроки музики. Сьогодні можна лише здогадуватися чого навчала Дюка ця пані і як довго тривало навчання, але заняття із нею стали єдиною формальною освітою, яку «Герцог» отримав у своєму житті.

Варто наголосити, що для вікторіанців мистецтво й особливо гарна музика мали найвищу моральну цінність. Звуковий світ Баха, Бетховена, Брамса, академічний живопис, грецька скульптура, п'єси Шекспіра, романі Вальтера Скотта панували, сприймали й тлумачили як духовні набутки суспільства, що оберігають від спокус і негативних впливів.

Усі, хто знали Дюка у зрілому віці, відзначали наслідки цього виховання: прекрасні

манери і бездоганне мовлення, беззаперечна самоповага і, що найважливіше, расова гордість. Звідси, напевне, і прізвисько, яким його було удостоєно. В автобіографії «Музика, моя кохана» Еллінгтон писав: «Ми входили у життя, як на сцену, і відчували величезну відповідальність. Адже за поведінкою одного чорного білі люди судили про всю расу. Нас учили, що правильна мова і хороши манери – наш найперший обов'язок, тому що, як представники чорної раси, ми маємо вселяти повагу до свого народу».

Дюк завжди пишався кольором своєї шкіри. У його будинку була велика бібліотека, що містила багато книг про афроамериканську історію й мистецтво. Його роздуми щодо цінностей і проблем свого народу спричинили появу низки великих програмних творів. Так, сюїта «Чорне, коричневе й бежеве» є своєрідною музичною поемою із життя чорношкірих. Свою «Ліберійську сюїту» митець присвятив 100-річчю першої на Африканському континенті незалежності держави Ліберія. Сюїта «Новий час настає» – мрія, екскурс у майбутнє негритянського народу, в якому не буде сегрегації, суду Лінча, спалених афро-американських церков – усього того, що за молодості Еллінгтона було звичним явищем.

МЕТРИ

...А починалося все доволі просто – у Вашингтоні, з невеликого музичного ансамблю, до якого увійшло п'ятеро вірних друзів. За іронією долі роботи у рідному місті для них не знайшлося: господарі танцювальних залів і ресторанів столиці Сполучених Штатів уперто відмовлялися підтримувати молодих чорношкірих музикантів. Тому 1923-го брава п'ятірка вирушила підкорювати Нью-Йорк. Напевне, то було веління Всевишнього, адже невідомо як склалося б життя Еллінгтона у Вашингтоні. Принаймні джазменом він навряд чи став би.

Віднині його життя було пов'язане з нью-йоркським Гарлемом – великим негритянським анклавом із певним укладом життя, традиціями і канонами. Це місце мало особливий дух. Саме тоді набирав силу художній напрям, що згодом отримав назву Гарлемського ренесансу. Це цікаве явище 1920-х років перетворило Гарлем на своєрідний інтелектуальний і культурний центр Америки – чорне мистецтво ставало невід'ємною складовою життя країни, і це доводилося сприймати як даність.

Саме тут, у Гарлемі, й сформувався легендарний оркестр Дюка Еллінгтона, який проіснував від 1926-го 48 років! І це був не просто оркестр. Дюк створив унікальний колектив талановитих особистостей, партії яких у партитурі він фіксував не за назвою інструментів, а за прізвищами виконавців. «Я пишу, розраховуючи на хлопців із мо-

оркестру, – казав він в одному з інтерв'ю. – Мелодії ще немає, вона десь поряд, але я знаю: ось тут має вступити труба Рей Ненса, тут ззвучатиме соло Джонні Ходжеса, тут грає тенор-саксофон Джиммі Гамільтон». З роками музиканти досягли такого взаєморозуміння, що більшість аранжувань народжувалася як результат колективної творчості, без попередньої підготовки, без посередньо під час концерту. Еллінгтону було достатньо лише награти тему – і оркестранти підхоплювали її, вибудовуючи музичний супровід у вигляді різноманітних ритмогармонічних «рифів».

Таким чином, саме видатні музиканти, співаки-імпровізатори, майстри оригінального звуковидобування, які працювали з Еллінгтоном не один десяток років і визначили те специфічне, миттєво впізнаване звучання, яке згодом отримало назву еллінгтонівського. Цей близькучий колектив став першим негритянським оркестром, який виступив 1943-го у «Карнегі-холі». Знаменно, що весь касовий збір від цього концерту було передано у фонд допомоги Радянському Союзу, і це ще один штрих до портрета майстра.

Разом із цим колективом, що став єдиною родиною, Еллінгтон об'їхав увесь світ. «Дорога – це мій дім, – казав він. – Я почуваюся добре лише тоді, коли рухаюсь. А Нью-Йорк – це лише моя поштова адреса».

Дюк Еллінгтон був не просто видатним митцем, а й людиною безперервного пошуку, про що він сам одного разу сказав в інтерв'ю: «Я до біса невгамовна людина, ніколи не можу зупинитись на тому, що вже зробив. Мені завжди хочеться спро-

бувати щось нове». Так, він уперше в джазі використав голос людини як музичний інструмент: Аделаїда Холл заспівала інструментальну тему «Creole Love Call» (згодом цей прийом Еллінгтон використовував і з іншими виконавцями). Також він першим синтезував афро-кубинські ритми і ме-

лодії північноамериканського джазу. Та й узагалі Дюк підняв творчу планку до такого рівня, на якому слово «популярний» у звичному сенсі вже не сприймалося. Тим самим він створив для композиторів, які прийшли після нього, зразок, гідний якщо не наслідування, то натхнення.

Дюк мав талант художника. Ще у школі в нього проявилася схильність до живопису, 1917-го він навіть виграв конкурс плаката, який проводила Національна асоціація сприяння справам «кольорового» населення США. Та все ж саме музика, а не живопис, стала сенсом його життя. При цьому критики одностайно стверджували, що заняття малюванням не пройшли для Еллінгтона марно: Дюк – один із «найживописніших» джазових композиторів.

Творча спадщина Еллінгтона величезна. Він писав музику до вистав і кінофільмів, створив кілька балетів та оперу; грав у троє і виступав із симфонічними оркестрами, акомпанував Френку Сінатрі й об'єднував свій колектив із біг-бендом Каунта Бейсі; організовував джем-сейшн із «All Stars» Луї Армстронга і здійснив запис із баптистським хором. Він створив свої на теми з творів академічних композиторів, зокрема звертався до творчості Едварда Гірса («Пер Гюнт») і Петра Чайковського («Лускунчик»). На думку багатьох джазових критиків, Еллінгтон як автор мюзиклів і пісень стоїть в

Творча спадщина Еллінгтона величезна. Він писав музику до вистав і кінофільмів, створив кілька балетів та оперу

одному ряду з такими авторитетними американськими композиторами, як Коул Портер, Джером Керн, Ірвінг Берлін, Річард Роджерс і Джиммі Макх'ю.

Однак «найважливішою річчю, яку вдалося зробити», митець уважав свої концерти «священної» музики. Еллінгтон створив три цикли п'ес, відомі як Перший, Другий і Третій духовні концерти. З музичної точки зору – це твори неймовірної краси і сили; він писав їх чи не найдовше за всі інші свої композиції.

У 1960-х роках побачила світ грамплатівка «Симфонічний Еллінгтон», на якій музику маestro поряд із джазовим ансамблем виконують оркестри театрів «La Scala», «Гранд-опера» і Гамбурзький симфонічний оркестр. Нарешті, 1963-го Дюк пише натхненну музику до вистави «Мій народ», один із номерів якої – «Кінг виграв битву в Алабамі» – присвячує лідеру боротьби за громадянські права чорношкірих Мартінові Лютому Кінгу.

Оригінальна дискографія, що вийшла ще за життя композитора, налічує 106 альбомів, а копії, компіляції з них, транскрипції і версії перевищують три сотні релізів. Тож, із точки зору звучання в ефірі й на дисках у масштабах планети Дюк Еллінгтон – беззаперечний лідер.

Едвард Кеннеді Дюк Еллінгтон помер 24 травня 1974 року. Протягом трьох днів тисячі людей прощались із великим Маестро, який лежав у відкритій труні з «Імператорською зіркою» Ефіопії на шиї, французьким орденом Почесного Легіону і президентським Орденом Свободи. Газети усього світу намагалися підсумувати досягнення особистості, яка світлом свого мистецтва осявала мільйони людей. Президент Річард Ніксон сказав: «Пам'ять про нього житиме у прийдешніх поколіннях завдяки його музиці, якою він збагатив свою націю». Додамо: і прославив, життям довів її свою вірність.

Дюк – так прозвали Еллінгтона друзі-музиканти. А у бідних негритянських кварталах Гарлема його лагідно і шанобливо називали Grand Old Man – наш Великий Старий. Так, він – величний, істинний Герцог джазу, музикант і громадянин, у творах якого страждає і радіє, сумує і бунтує нескорена душа чорної людини Америки.

В'ячеслав ПОЛЯНСЬКИЙ